

KIJK EENS NAAR DE MAAN.

Het is tegenwoordig algemeen bekend dat een groot deel van de trekvogels 's nachts trekken. Toch is dit de mens heel lang niet of nauwelijks opgevallen. Dat komt natuurlijk omdat de vogels 's nachts niet zichtbaar zijn. Ze zijn soms wel te horen tijdens de trek, maar dat geldt maar voor een beperkt aantal soorten. Alleen bij vuurtorens bleek soms de overwel- dige massaliteit van de nachttrek, als een enorme zwerm vogels rond een vuurtoren cirkelde.

Tegenwoordig kan men met behulp van radar zwermen vogels zichtbaar maken en zo de omvang van de trek (zowel overdag als 's nachts) pas goed vaststellen. Maar deze manier van vogels waarnemen is slechts aan enkelen voorbehouden. Toch is het zien van trekkende vogels een fascinerend gezicht en ik verbaas me steeds weer over de gedrevenheid waarmee de vogels op hun doel af gaan.

Het bekijken van dagtrek zal voor geen vogelaar een probleem h hoeven te zijn. De oudste methode om iets van de nachttrek te zien is naar de maan te kijken. Al in het begin van deze eeuw was er een Amerikaan die dat deed en zo met behulp van "moon- watching" het eerste onderzoek aan nachttrek deed.

Ook ik probeer wel eens een glimp op te vangen van de nachte- lijke trek. Dat is eigenlijk nog gemakkelijker dan overdag de trek bekijken. Het kan gewoon thuis vanuit de luie stoel. Voor- waarde is wel dat de maan zichtbaar is, het liefst zo rond volle maan omdat dan de verlichte oppervlakte het grootst is. Als je dan met een verrekijker of telescoop naar de maan kijkt zie je af en toe een vogel voor de maan langs vliegen.

Ik kijk zo rond volle maan in de tijd dat ik trek verwacht geregeld 's avonds eens een kwartier naar de maan. Langer is moeilijk vol te houden want je moet het onafgebroken doen. In de onderstaande tabel zijn de resultaten van 29 kwartier maankijken samengevat.

TABEL: Verdeling van het aantal per kwartier maankijken waar- genomen vogels in de verschillende maanden.

	AANTAL VOGELS PER 15 MINUTEN							totaal kwartieren per maand
	0	1	2	3	4	5	6	
maart	-	1	-	-	-	-	-	1
april	2	1	-	-	-	-	-	3
mei	1	-	-	-	-	-	-	1
aug.	2	-	-	-	-	-	-	2
sept.	3	1	2	1	-	-	-	7
okt.	2	-	-	3	1	4	1	11
nov.	2	-	1	1	-	-	-	4
totaal per aantal	12	3	3	5	1	4	1	

Te zien is dat ik het meeste in het najaar heb gekeken en weinig in het voorjaar, dat komt o,a. omdat er in het najaar veel meer vogels te zien zijn. Veruit de beste maand blijkt

oktober te zijn met de grootste aantallen per kwartier en maar in 20% van de gevallen 0 vogels perkwartier. Toch is oktober niet de enige maand waarin veel nachttrek plaatsvindt. Ook in bv. augustus trekken al veel nachttrekkers weg maar ik heb nog geen goede treknacht getroffen. Dit geldt ook voor het voorjaar. Dan zijn er maar een paar nachten waarin zich het grootste deel van de trek afspeelt en dan moet je dus geluk hebben.

Als je nagaat hoe klein het stukje hemel is dat door de maan wordt gevormd en dan per kwartier daar 5 vogels kunt langs zien vliegen, dan realiseer je je pas hoeveel vogels er zo per nacht over komen. Toch is wat je ziet natuurlijk wel van het toeval afhankelijk omdat je maar zo'n klein stukje kunt overzien. Dit geldt zeker als er maar weinig trek is. Dat blijkt bv. uit het feit dat ik op 9 Okt. 1976 vanaf 20.15 3 vogels in een kwartier zag en een uur later vanaf half tien geen. Op echt goede avonden zie je vrijwel steeds iets: zo telde ik op 12 okt. 1978 zowel vanaf kwart over zeven als vanaf vijf over tien 5 vogels per kwartier. Zodoende kun je toch een indruk krijgen van de trekintensiteit. Deze methode wordt daarom bij onderzoeken nog wel gebruikt ondanks de radar.

Over de invloed van het weer op de nachttrek valt niet zoveel te zeggen omdat je alleen kunt tellen als het helder is of vrijwel helder (een dun wolkje hindert niet en vergroot zelfs de verlichte oppervlakte). Ik heb wel wat over de wind goteerd maar door het kleine aantal waarnemingen valt daar niet veel uit te halen. De keren dat ik minstens 1 vogel heb gezien was de wind meest zwak of matig, maar dat komt ook het meeste voor. De windrichting waarbij ik het meest heb gekeken en gezien is zuidoost.

Dan nog iets over de vogels. De richting waarin ze vliegen is wat je kunt verwachten: zuid tot west in het najaar en noordoost tot oost in het voorjaar (maar 2 vogels!)

Een nadeel van het nachttrek kijken is dat je de soort van de vogels die je ziet meestal niet kunt vaststellen (dit geldt ook voor radarwaarnemingen). Er bestaat in ieder geval één uitzondering op en dat is de Kievit; die is zonder problemen te herkennen met zijn typische silhouet. Op twee avonden heb ik die soort gezien. Verder is er niet zoveel onderscheid mogelijk. Soms nog wel grote en kleine vogel maar daar kun je je ook nog in vergissen omdat ze erg hoog kunnen vliegen. Toch is een lijsterachtige of leeuwerik wel ooit te herkennen. Een bijkomende steun kunnen de geluiden zijn hoewel je die binnen natuurlijk meestal mist. Toch kan het geluid van Koperwieken of Zanglijsters een aanwijzing geven.

Alles bijelkaar kun je dus zeggen dat het maankijken geen perfecte manier is om de nachttrek te bestuderen maar je kunt ermee wel vaststellen of er trek is. En dat is anders lang niet altijd te zien.

Dus wat let je om ook eens een paar kwartiertjes te "moonwatchesen", het is minstens even afwisselend als menig tv programma en je betaalt geen kijkgeld. Je kunt het best beginnen voor de maan helemaal vol is, want hoe voller ze wordt des te later komt ze op en dan wordt het echt nachtwerk (dan heb je nog wat aan die "nachtkijker"). Misschien smaak je nog eens het genoeg van een rij Kraanvogels die voor de maan langsglijdt of van een zwerm Goudhaantjes op 1 km hoogte. Daar zit ik nog op te wachten.

Jan Wouters